

Motion

1980/81:181

av Birgitta Hambraeus m. fl.
om den informella ekonomin

1. Komplettera långtidsutredningen

När lösningar söks på ekonomiska problem koncentrerar man sig på "näringslivet" och "den offentliga sektorn", dvs. den ekonomiska verksamhet som mäts i pengar och registreras i BNP. "Den informella ekonomin", dvs. allt det som utförs utan avsikt att tjäna pengar, för bruksvärdet snarare än för bytesvärdet, passar inte in i de etablerade ekonomernas begreppsapparat och modeller och räknas därför inte, osynliggörs. Resurser skapas alltså också utanför de sektorer som ekonomerna analyserar.

Resurser kan också förstöras när det mätbara ekonomiska resultatet ökar. En produktivitetshöjning kan visa sig vara kontraproduktiv när man ser till helheten. Vi saknar vedertagna begrepp för att beskriva detta. Alternativ-ekonomer får emellertid alltmer gehör. Hazel Henderson menar t. ex. att det vi kallar inflation i verkligheten är alla de sociala, psykologiska och ekologiska kostnader som inte finns med i de ekonomiska modellerna. Peter Söderbaum, Uppsala, har i sin "positions-analys" visat en intressant metod.

I sin bok *Arbetets värde och tidens bruk* har Lars Ingelstam, Linköping, "satt färg" på de olika ekonomiska sektorerna. Näringslivet och marknaden kallar han *gul*, den offentliga sektorn *blå* och den hederliga delen av den informella ekonomin *vit*.

Det var inte så länge sedan som de flesta människor i vårt land fick större delen av sina behov tillfredsställda utanför penningekonomin, i den vita sektorn. Män och kvinnor producerade själva det mesta av det som de konsumerade. Barnen var med och lärde sig både hur det var att vara vuxen och att arbeta. Gamla gjorde den arbetsinsats de rådde med och förde över erfarenheter till barnen. Sjuka togs om hand i hemmet så gott det gick. Grannar samverkade.

Industrialismen ändrade arbetsorganisationen radikalt, och vi är nu specialiserade i den gula och blåa ekonomin. Den vita ekonomin har släppts ifrån sig funktion efter funktion: varuproduktion, byggande, undervisning, underhållning, vård.

Ingen förnekar att detta har inneburit en enorm materiell standardhöjning och också gett ett rikare livsinnehåll samt större möjligheter för envar i vårt land.

Men allt passar inte för specialisering, och den totalspecialiserade människan kan hindras i sin utveckling därför att alltför litet av hennes

förmåga tas till vara. Allt kan inte heller köpas för pengar.

Det var mycket som växte fram som en bieffekt av människors mångsidiga arbete tillsammans med familj och grannar med att bruka lokala resurser. En lärdom om konsekvenserna av det man gör, materialkänsla, bred kunskap, samhörighet, känslomässig trygghet, möjlighet att påverka det man var beroende av.

Kvinnorna har ensamma fortsatt att bära upp en stor del av den vita ekonomin. Mammor tar hand om sina barn, vårdar hemmet, hemmadöttrar stannar för att vårda sina gamla föräldrar. Det är ofta en omänskligt tung uppgift för kvinnan att upprätthålla den vita sektorn ensam, samtidigt som männens liv utarmats. Utvecklingen tycks gå ut på att vi skall kunna försörja oss utan att ha någon personlig kontakt med andra människor. Gemenskap växer fram när man har praktiska uppgifter att lösa tillsammans. Därför blir ensamheten nu ett allt vanligare problem.

Insikten växer att vi förlorat något väsentligt. Tiden är nu mogen att rikta uppmärksamheten på den vita sektorn, som en lika viktig del av ekonomin som den gula och den blå.

Långtidsutredningen, som styr mycket av beslutsfattandet i landet, måste kompletteras med beskrivningar av de värden som skapas i den vita ekonomin, så att inte åtgärder för att främja den blå/gula sektorn minskar totalvärdet av arbetet i landet.

2. Experiment med grannskapskooperativ

Mycket talar för att den vita sektorn bör öka. Det är främst en fråga om organisation och tid.

Grannskapet är den naturliga basen för den vita ekonomin. Grannar kan åstadkomma mycket nyttigt tillsammans. Man kan förvalta bostadshusen ihop, organisera energihushållning, utföra reparationer och städning av gemensamma utrymmen. Man kan ta till vara lokala resurser, t. ex. ordna växthus, solfångare, avancerade system för avfall och vatten. En bit mark kunde bli grannskapets "land". Lekplatser kan byggas tillsammans med barnen, och tonåringarna kan själva bygga sina egna klubblokaler. En gemensam lägenhet kan bli daghem, bytescentral för begagnade kläder och grejer, budcentral och verkstad, matsal och kvartersbio, allteftersom grannarna önskar.

En kooperativ organisation, där alla delar ansvar och beslutsrätt, är en naturlig form. Det är väsentligt att den vita ekonomin får bygga på de berörda människornas egna idéer och beslut. Spontant växer sådant grannsamarbete fram på olika håll. Men kommunerna bör hjälpa till med en ramorganisation för att det skall bli mer än ansatser som inte håller i längden.

Efter ansökan bör kommuner utväljas av kommundepartementet för experimentverksamhet med en organiserad vit ekonomi. Detta skulle

innebära rätt till visst ekonomiskt stöd och direktkanal till en grupp inom kommundepartementet, som sammanställde erfarenheterna och som kunde ordna med dispenser från förordningar och normer och bestämmelser som hindrar experiment.

Kommunen indelas i grannskap som är så avgränsade att alla skall kunna känna varandra. Det är viktigt att varje sådan enhet (kvarter, by) har ett namn, så att hemhörighet skapas. ("Vi bor i kvarteret Mullbäret.") Information lämnas om möjligheten att bilda en kooperativ förening ("samskap"), som organiserar gemensamma angelägenheter alltefter medlemmarnas önskemål. Man kan få rätt att söka pengar för material, rätt att disponera mark etc. av kommunen. Den kommunala bostadsstiftelsen överlåter förvaltningen till hyresgästerna.

Regeringen bör utarbeta förslag åt kommunerna till regler för experiment-verksamheten. Kooperativa institutet i Stockholm har utformat stadgeförslag och samlat värdefull erfarenhet av kooperativ i Europa.

3. Kvinnor och män delar på jobben i alla sektorer

Den vita ekonomin kan ta över en del uppgifter som nu utförs i den blå/gula ekonomin. Den gula sektorns börda lättar därigenom: den måste inte längre sträva efter att sysselsätta oss alla 8 timmar om dagen och ge oss så mycket betalt att vi kan köpa allt vi inte hinner göra själva, därför att vi måste arbeta 8 timmar om dagen. Med kortare arbetstid kan vi också själva klara en del av uppgifterna i den blå sektorn.

Självfallet kommer emellertid specialiserat yrkesarbete, det som sker i de blå/gula sektorerna, att också i framtiden vara en förutsättning för vår välfärd. Det är väsentligt att både kvinnor och män får yrkesarbete för pengar. Det vore mycket olyckligt om männen skulle stå för jobben som ger pengar och kvinnorna för de oavlönade arbetena. Det vore också mycket olyckligt om den blå/gula sektorn avlönade allt färre. I den mån näringslivets rationalisering innebär att allt färre arbetstimmar behövs, bör den leda till kortare arbetstid för alla. Vi bör dela på de avlönade jobben för att både män och kvinnor skall få "egna pengar" och tid till arbete inom den vita sektorn.

Regeringen bör utreda hur rätt till deltid för alla skulle kunna skapas och hur skatte-, social- och försäkringslagstiftning behöver ändras för att inte missgynna deltidsarbetare och den vita sektorn.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer vi

1. att riksdagen beslutar anhålla hos regeringen om utredning om den informella ekonomin,

2. att riksdagen beslutar anhålla hos regeringen om experimentverksamhet med kooperativt arbete i grannskap,
3. att riksdagen beslutar anhålla hos regeringen om utredning om rätt till deltidsarbete.

Stockholm den 12 januari 1981

BIRGITTA HAMBRAEUS (c)

STURE KORPÅS (c)

STINA ELIASSON (c)

PÄR GRANSTEDT (c)